

NYHETSBLAD FRÅN FÖRENINGARSARKIVEN I STOCKHOLMS LÄN NR 2 SEPTEMBER 2000

Kansliets adress är: Föreningarsarkiven i Stockholms län
c/o Stockholms stadsarkiv
Box 22063
104 22 Stockholm
Tel. 08 508 283 42, fax 08 508 283 01

Arkivföreståndare
Kerstin Söderman, tel. 08 508 283 42, e-post kerstin.soderman@ssa.stockholm.se

Ordförande
Uno Sköld, tel. 08 511 742 52, e-post uno.skold@mbox301.swipnet.se

Vice ordförande
Harald Haapala, tel. 08 550 238 89, e-post harald.haapala@sodertalje.se

Medlemsträff på Tumba bruk

Ett trevligt utflyktsmål, som vanligt. Många deltog och kaffe med tillbehör saknades inte heller. Vädrets makter var oss nådigt, solen sken och det var en ganska varm vårsol, som värmde våra ännu inte helt upptinade vintersjälar.

Tumba bruk ägs av Sveriges Riksbank och grundades 1755. Den förste chefen på bruket hette Peter Momma. En av vägarna på bruksområdet har fått hans namn. Man tryckte sedlar, pass, obligationer, lottsedlar och brevpapper till svenska folket och även för export. År 1759 gjordes allt sedelpapper här, även till övriga Europa. För denna framställning användes enbart lump bestående av linne, ylle och pappersavfall. Lumpen sorterades, tvättades, blektes, revs och maldes ner för att till slut stampas. Vi hade förr lumpsamlare som tjänade sitt levebröd på att samla in lump. Jag kommer ihåg, att vi som barn på 1940- och 50-talen samlade in lump i skolorna för samma ändamål. Detta upphörde i slutet av 1960-talet. Idag använder man sig av bomull som en av ingredienserna och har moderna metoder för framställning av sedelpapper. Förr tillverkades sedelpapper och brevpapper i de gamla karn och hantverket är försvunnet, men finns att beskåda på bruksmuseet.

Sedeln var från ursprungligen en skuldförbindelse utan ränta. Idag är den ett betalningsmedel, som man får förmoda inte kommer att slås ut helt av den nya tidens dataintrång. Papperslösa blir vi aldrig. Pappersarbetarna fick betalt in natura, enligt uppgift, men det var väl knappast i sedlar förmodar jag. År 1919 infördes semester på bruket. Efter en period av 3 hårt arbetade år fick man 6 dagars semester. Något att glädjas åt för en trött pappersarbetare. Ännu till 1970 tryckte man alla sedlar på bruket. Gravörer anlätades man i England, ett arbete som kräver stort tålamod och precision av dess utövare.

På Tumba bruks område finns sex kultur-minnesmärkta hus. I ett av dem ligger Bruksmuseet. Vi grundades av tre verkliga entusiaster från bruket, fyra anställda inom produktionen som nu fungerar som museipedagoger. Museet inrymde allt från verktyg och fotografier till modellramar för pappers-tillverkning.

Några frivilliga bland oss försökte oss på handtillverkning av papper, däribland undertecknad. Att få fram ett 90 grams papper med jämn tjocklek över hela arket på bara känslan är en svår konst för den ovane. Ett papper med 70 gram i ena änden och 110 i den andra ger utan tvekan underkänt betyg. Försök nummer två lyckades bättre. Det har jag i min hand nu, inte utan stolthet över att det blev 90 gram (ungefär) över hela arket och att vattenstämpeln med fyra ”gubbar” representerande de fyra stånden minsann syns. Avslutningsvis tackar vi alla inblandade arrangörer för en trevlig dag och ser fram emot nästa medlemsträff.

*Gunilla Follin
Hölö Mörkö Hembygdsförening*

Ordförande har ordet

För de flesta av oss som arbetar ideellt i föreningar brukar det bli en vilopaus under sommaren. Främst gäller detta då den administrativa verksamheten och då även arkivhanteringen. I en av de föreningar som jag är aktiv i, Vallentuna Civilförsvarsförening, har vår arkivhandläggare dock varit mycket aktiv. Arkivkartongerna ligger snyggt staplade på kansliet och väntar på att bli registrerade och flyttade till kommunens arkiv.

Efter sommaruppehållet hoppas jag nu föreningarna i våra kommuner kommer igång med arkivarbetet och att kommunarkiven blir fyllda av många hyllmetrar föreningshandlingar. För att arkivarbetet skall komma igång är det värdefullt om kommunens arkivarier, arkivföreningar med flera påminner det lokala föreningslivet om vikten att spara föreningshandlingar. Vi tackar för den insatsen.

Detta år har vi speciellt ägnat åt oss idrottsrörelsen. Till god hjälp har vi här haft Stockholms Idrotts-historiska förening. Idrottsrörelsen har varit lite ”svårflörtad” då det gäller att lämna ifrån sig material. Vi hoppas att det skall bli en vändning nu.

Föreningshandlingarna skall tidvis ”samla damm” i arkiven men framförallt finnas till hands för framtida forskning. Några som arbetar med att skriva sin förenings historia har nu sin chans. Seminariet om fritidsforskning i föreningsarkiv som vi inbjudit till den 21 oktober är nu fulltecknat. Möjlighet finns att stå ”på kö” om det blir något återbud. Om intresse finns kommer vi att ordna ett nytt seminarium våren 2001.

Alla har inte haft en rolig sommar. Vår arkivarie Kerstin Söderman har varit sjukskriven under sommaren. Då hon även har en hel del semester att ta ut hoppas jag att alla är införstådda med att vi för tillfället inte kan bedriva planerad verksamhet fullt ut. Vi är glada för att Kerstin är i arbete igen men ser det även som mycket viktigt att hon får en lugn återgång till arbetet.

Uno Sköld

Ny arkivförening bildad i Ekerö kommun

På våren 1997 beslöt ett stort antal föreningar i Ekerö kommun på initiativ av kommunens kulturkontor och FSL att bilda en arkivförening. I maj månad samma år konstituerades en interimsstyrelse som i två år har arbetat med att söka upp lämplig lokal, formulera förslag till stadgar och regler, ordna grundkurs i arkivering och att ge information till föreningar om vikten av ett centralt arkiv för kommunens föreningsliv. Största svårigheten var att få fram en lämplig lokal, då kommunkontoret genast sade sig ej ha utrymme eller tid för skötsel av enskilda arkiv. Lokalfrågan löstes förra året, när kommunen fick möjlighet att köpa in ett av Telias tegelhus, som visade sig vara idealisk för arkivverksamhet och som ligger centralt i Stenhamra tätort. Och den 23 maj detta år kunde föreningen, vars namn hade föreslagits bli Mäläröarnas Folkrörelsearkiv, hålla sitt första ordinarie årsmöte. Till ordförande valdes Bengt Mårtensson och till sekreterare Sven Burell.

Stor diskussion uppstod vid årsmötet kring föreningens namn, vilket resulterade i att stadgeförslaget bordlades till nästa möte. Diskussionen kom att gälla möjlighet till medlemskap i arkivföreningen på grund av ordet "folkrörelsearkiv". Styrelsen kommer nu att fundera på vad begreppen folkrörelse och ideell förening innebär för medlemskap. Men redan i höst startar hur som helst föreningen med att kunna erbjuda kommunens alla föreningar möjlighet att ta emot deras gamla arkiv. Styrelsen har dessutom redan genom sin reklam för verksamheten kunnat få fram arkiv från nerlagda gamla föreningar, vilket var ett av styrelsens mål.

*Bengt Mårtensson
Mälaröarnas Folkrörelsearkiv*

ARKIVENS DAG 11 NOVEMBER

Vi kommer i år, liksom tidigare att samarbeta med Stockholms stadsarkiv. Bland annat skall vi ordna en specialvisning av idrottsarkiven i Stockholms stadsarkiv med Peeter Mark. Det är vår förhoppning att många av arkiven i länet deltar även i år. Har man inte möjlighet att hålla öppet hus kanske man kan samarbeta med biblioteket, hembygdsföreningen eller utnyttja eventuellt köpcentrum som mötesplats mellan arkivet och allmänheten. Arkivens dag är ju ett utmärkt tillfälle att visa upp sig och sin verksamhet för människor som vanligtvis inte besöker arkiv eller känner till vad vi sysslar med.

Arrangörer av Arkivens dag fick i juli ett informationsbrev från de regionala kontaktpersonerna i Stockholms län. Om ni skall arrangera Arkivens dag och inte fått detta brev, kontakta någon av de regionala kontaktpersonerna snarast (se nedan). I korthet informerades om följande: uppgifter till gemensam nationell hemsida (www.ra.se/arkivensdag00) skall lämnas till Maria Larsson, Skånes Arkivförbund. Det är upp till var och en att själv lämna sin information till henne. E-post skanearkiv@swipnet, telefon 046 30 44 19. Reklammaterial och karameller är det tyvärr för sent att beställa nu. Arkivens dag skall utvärderas efteråt. Alla arrangörer ombeds därför att besvara den med brevet bifogade enkäten för att besöksstatistiken skall bli så bra som möjligt.

I Stockholms län kallas arrangörerna till ett informationsmöte 22 september kl. 10.00 på Stockholms stadsarkiv, Kungsklippan 6. Deltagande skall anmälas senast 18/9 till någon av de regionala kontaktpersonerna Kurt Larson, Stockholms stadsarkiv, tel 08 508 283 49 och Hans Riben, Musikmuseet, tel 08 519 554 63.

Kerstin Söderman

Folkrörelsernas Arkivförbunds stämma och seminarier i Härnösand

Folkrörelsernas Arkivförbund (FA):s årliga stämma arrangerades den 29-30 maj på Härnösands folkhögskola. Bland flera intressanta punkter på programmet kan nämnas uppkomsten av de nya rörelser, som kommit att engagera allt fler människor samtidigt som de gamla traditionella folkrörelserna tenderar att tappa sin genuina folkliga förankring. Till dessa nya organisationer räknas t ex de nyandliga rörelserna och veganrörelsen. En mycket kompetent panel förhöjde intresset med intressanta och tankeväckande inledningar. Ett par synpunkter från deras anföranden skall här förmedlas.

Kjell Östberg från Södertörns Högskola menade att det trots allt finns en viss kontinuitet från de gamla folkrörelserna. Han anförde som exempel att även Black Army har traditionella årsmöten med dagordningar och protokollförda beslut. Detta troligen beroende på krav från anslagsgivare. Christian Holmgren, journalist och medielärare på folkhögskolan, ansåg att den sista klassiska folkrörelsen dog ut 1975 då den siste USA-soldaten lämnade Saigon. Därefter har ingen ny rörelse haft ett sådant stort folkligt engagemang. De traditionella folkrörelserna byggde på 1800-talet upp ett parallellsambälle vid sidan av det etablerade, innan de nya idéerna fick fotfäste och slog igenom. På sätt och

vis sker det också idag, men med andra metoder – inte med egna hus och tidningar, utan på Internet. Historikern Lars Pettersson, Östersund, anknöt i sitt anförande till ny forskning som visar att det politiska engagemanget bland dagens ungdom ökat under 1990-talet, men att det tar sig annorlunda uttryck mot tidigare. Idag engagerar sig ungdomen ofta i enfrågerörelser, som inte heller lämnar så mycket dokumentation efter sig i form av protokoll och manifest. Panelen var helt enig om att dagens folkrörelsearkivarier har ett stort ansvar dokumentationen av dessa nya och ständigt uppstå-
ende rörelser.

Vad gäller FA:s organisatoriska uppbyggnad finns i dagsläget ingen vilja inom styrelsen att dela förbundet i två avdelningar, en för arkivinstitutioner och en för föreningar och förbund. Den tidigare förtroendemannakonferensen ersätts fr. o. m. i höst av en förbunds konferens, där också organisatoriska frågor kommer att tas upp till diskussion. Den första konferensen av detta slaget kommer att förläggas till Örebro i november.

Urban Johansson